

Ko e hā 'a e fakatu'utāmaki 'o e mīselé?

'E ala fakatupu 'e he mīselé ha tokoto falemahaki, ngaahi uesia fakatu'utāmaki (hangē ko e niuomōnia mo e fepulopulasi 'o e 'utó) pe, 'i ha ngaahi keisi hāhāmolofoia hoko ai ha mate. 'Oku mātu'aki fakatu'utāmaki 'aupito ki he [kakai fefine feitamá pea 'ikai malu'i me'i he mahakí, fanga ki'i pēpē](#) mo [kinautolu 'oku vaivai honau ivi ki hono ta'ofi](#) 'o e [ngaahi mahakí](#).

Ko e hā e ngaahi faka'ilonga 'o e mīselé?

'Oku kau 'i he ngaahi faka'ilonga 'o e mīselé 'a e lahi 'o e mofí, fofonú, talé mo e mamahi mo kula 'a e kano'imatá. 'I he 'osi pē ha ngaahi 'aho sí'i, 'e **'asi leva 'a e veli 'i he matá mo e kiá, pea toki mafola atu ki he toenga 'o e sinó**. 'E lava pē ke ke puke 'i he mīselé pea pihia ai ha kakai kehe, *kimu'a* pea' ke toki ongo'i puké pe hā ki tu'a ha ngaahi faka'ilonga 'o e mīselé.

'Oku' ou folau ki muli, ko e fē 'a e taimi 'oku tonu keu huhu ta'ofi ai?

Kapau te ke folau ki muli, kātaki 'o fakapapau'i kuo' ke 'osi huhu ta'ofi 'i ha uike 'e 2 kimu'a pea' ke toki folau mei Nu'u Sila' ni. 'I he taimi ní, ko e ngaahi fonua 'e ni'ihí 'oku' nau fiema'u ke 'i ai ha fakamo'oni kuo' ke 'osi huhu ta'ofi. Kātaki 'o vakai ki he uepisaiti [Safetravel \(folauhao\)](#).

Ko e hā 'a'aku 'e fai kapau 'oku' ou pehē ko au pe koha mēmipa 'i hoku fāmili 'oku puke 'i he mīsele?

Kapau 'oku' ke pehē 'oku' ke puke 'i he mīselé, 'oku mahu'inga ke ke sio ki he tōketaá. Telefoni kimu'a pea' ke toki sio ki he tōketaá 'o fakahā ke nau 'ilo'i 'oku' ngalingali ke ke puke 'i he mīselé. 'I ho'o a'u atu ki he senita tokangaekina 'o e mo'ui lelei pe ki falemahakí, nofo pē 'i ho'o kaá 'o telefoni (pe fekau 'a e tokotaha 'oku' mo o māi) ke fakahā atu kiate kinautolu kuo' ke a'u mai. 'E tokoni eni ki hono ta'ofi e mafola 'o e vailasí 'i he loki talitalí. 'E lava foki ke ke telefoni ki he **Healthline (Laine Mo'ui Lelei): 0800 611 116** ke ma'u atu ha fale'i ta'etotongi ki he mo'ui lelei. 'Oku ngāue 'a e Healthline 'i he 24/7 pea 'i ai foki mo 'enau sēvesi fakatonulea.

'E fēfē ha'aku malu'i au mo hoku fāmili me'i he mīsele?

Kātaki 'o vakai ki he nouti 'i he kamata'anga 'o e fakamatala fekau'aki mo e hokohoko ki he ngaahi huhu MMR.

Ko e malu'i lelei taha ki he mīselé ko e huhu ta'ofi ([MMR vaccine](#)) 'o e mīselé, fufula 'o e kiá (mumps) mo e lupela (rubella). Ko e tousi e taha 'o e MMR 'e malava ke malu'i 'aki e 95% 'o e kakaí, pea lava 'e he tousi 'e ua 'o malu'i e 99% 'o e kakai. 'I Nu'u Sila' ni, 'oku 'oange ma'u pē 'a e huhu MMR ki he fānau mei he māhina 15 mo e ta'u faá, ka 'i he taimi ko 'ení 'o e lahi ai 'a e mīselé 'i 'Aokalaní, 'oku 'atā ki he ngaahi pēpē me'i he vaha'a 'o e mahina 'e 6 ki he 11, pea toki fakahokohoko atu ai 'a e huhu malu'i MMR 'i 'Aokalaní ki he māhina 12 mo e ta'u 'e faá. 'Oku 'ikai totongi 'a e huhu malu'i ki he tokotaha kotoa pē me'i he ta'u motua 'o e māhina e 12 ki he ta'u e 50. Kapau na'e fanau'i koe me'i he 'aho 1 'o Sānuali 1969 ('i Nu'u Sila' ni pe 'i ha fonua muli) 'oku ngalingali ne ke 'osi puke koe 'i he mīselé 'i ho'o kei sí'i pea 'oku' ke 'osi malu ai koe me'i he mahakí.

'E lava ke a'u ki he uike 'e ua pea toki malu 'aupito ha taha kuo 'osi huhu malu'i.

Ko e hā e me'a 'e ala hoko kapau 'oku ou puke 'i he mīsele?

Kapau 'oku' ke ma'u 'a e mīselé, 'oku totonu ke ke nofo 'i 'api (fakamavahe'i) 'i he 'aho 'e nima 'i he 'osi 'a e hā mai 'a e velí 'i ho kilí. 'Oku 'uhinga eni te ke lava leva 'o ake mei ho'o puké, pea 'ikai te ke to e fakamafola atu 'a e mahakí. **Te ke lava 'o fakamafola 'a e mīselé ki ha ni'ihí kehe me'i he 'aho 'e nima kimu'a 'o a'u ki he toki 'asi mai 'a e velí 'i ho kilí.**

‘Oku ‘ikai teu fakapapau’i pe kuo huhu ta’ofi au. Ko e hā e me’a teu fai?

Talanoa ki ho’o tōketaá na’a ‘oku ‘i ai hao ngaahi fakamatala ‘i ho lekooti mo’ui lelei. ‘E lava pē foki ke ‘i ai hao ngaahi lekooti mo’ui lelei hangē ko ia ‘i ho’o tohi lekooti Plunket pe Well Child/Tamariki Ora. Kapau ‘oku ‘ikai te ke ma’u ho’o ngaahi lekooti, ‘oku fale’i atu ke ke ma’u atu ‘a e huhu ta’ofi. Kapau na’e fanau’i koe kimu’a ‘i he ‘aho 1 Sanuali 1969, ‘oku ngalingali ne ke ‘osi puke koe ‘i he mīselé ‘i ho’o kei si’i pea ‘oku’ ke ‘osi malu ai koe me’i he mahakí.

Ko e hā teu fai kapau na’a’ ku huhu pe ha tousi (dose) ‘e taha me’i he tousi ‘e ua MMR ke ta’ofi?

Ko e tousi e taha ‘o e MMR ‘e malava ke malu’i ‘aki e 95% ‘o e kakaí, pea lava ‘e he tousi ‘e uá ‘o malu’i e 99% ‘o e kakaí. Ko e kakai na’e fā’ele’i ‘i he vaha’a ‘o e 1990 mo e 2005 ‘oku si’isi’i ke kakato ‘enua huhu ta’ofi ‘i he taimi ne nau kei si’i a’i. Kapau ‘oku ‘ikai te ke lava ‘o fakapapau’i ‘a e tu’unga ‘o ho huhu malu’i ‘e lava ke ke vakai ki ho’o tohi lekooti mo’ui lelei mo e Well Child/Tamariki Ora pe Plunket, pe fetu’utaki ki ho’o tōketaá. Kapau ‘oku ‘ikai te ke ma’u ho ngaahi lekooti, ‘oku fale’i atu ke ke ma’u atu ‘a e huhu ta’ofi.

Kātaki ‘o vakai ki he nouti ‘i he kamata’anga ‘o e fakamatala fekau’aki mo e hokohoko ki he ngaahi huhu MMR.

Kapau na’a’ ku fetu’utaki mo ha taha ‘oku ma’u ‘e he mīselé, ko e hā hono fuoloa pea u toki ‘ilo kuo ma’u au ‘e he mīsele?

‘Oku meimei a’u ki ha ‘aho ‘e 10 ki he 14 pea toki ‘asi ha ngaahi faka’ilonga ‘o e mīselé ‘i ha taha kuo’ ne ma’u. [Kapau na’a’ ke ofi ki ha taha ‘oku mīsele](#), pea ‘ikai te ke ‘ilo pe ‘oku’ ke malu, kumi ha fale’i fakafaito’o ‘i he vahe tahá, pea’ ke nofo ‘i ‘api ‘o fakamavahe’i koe. Fika’i ‘a e taimi ‘oku’ ke nofo mavahe a’i ‘aki ‘a e kalikuleita ‘i he uepisaiti ARPHS ([calculator on the ARPHS website](#)).

‘Oku ou feitama. ‘E ‘i ai ha fakatu’utāmaki kiate au?

Meimei ‘oku ‘osi malu’i pē ‘a e tokolahi ‘o kinautolu ‘oku feitamá. Ko e kakai fefine feitama ‘oku te’eki malu’i pea nau puke ‘i he mīselé ‘e lava ke fakatu’utāmaki ia ‘o hoko kiate kinautolu ha tamatō, langā ki mu’a ‘i he taimi totonú pea fā’ele’i ‘a e pēpēé ‘oku mā’ulalo hono mamafá. Ki ha to e fakamatala lahi ange vakai ki he ngaahi fehu’i mo e tali ‘i he kongá *Mīselé mo e Feitamá* ([Measles and pregnancy Q and As](#)).

Teu ala ma’u mei fē ha fale’i pe fakamatala lahi ange fekau’aki mo e mīsele?

Talanoa ki ho’o tōketa fakafāmilí pe telefoni ta’e totongi ki he Healthline ‘i he fika 0800 611 116.

‘E lava foki keke ‘a’ahi ki he:

- Uepisaiti ‘a e Potungāue Mo’ui (Ministry of Health) – www.health.govt.nz
- Uepisaiti ‘a e Potungāue Mo’ui Lelei ‘a e Kakai ‘i he vāhenga ‘Aokalaní (Auckland Regional Public Health Service) – www.arphs.health.nz
- Uepisaiti ‘a e Senitā Fale’i ki he Malu’i Mo’uí (Immunisation Advisory Centre) – www.immune.org.nz (pe telefoni ta’etotongi 0800 466 863)

Fakamatala Fakamuimui tahá 5 Tisema 2019